

Normy narzędziem wspierającym procesy decyzyjne w gospodarce rynkowej

A. Tabor, H. Pawłowska

Politechnika Krakowska, Centrum Jakości i Organizacji Systemów Jakości Kraków, Polska

Streszczenie

Długotrwały proces dostosowywania polskiego systemu normalizacyjnego do warunków europejskich ciągle jeszcze nie jest zakończony. Pociąga on za sobą potrzebę kształtowania świadomości przedsiębiorców w kwestii dostrzeżenia rangi norm i ich walorów na konkurencyjnym rynku. Zamiarem autorów jest przedstawienie głównych aspektów normalizacji europejskiej i krajowej, przybliżenie funkcjonującego modelu systemu normalizacyjnego w Polsce i na tym tle uwypuklenie priorytetów polityki normalizacyjnej Unii Europejskiej w zakresie podejmowanej tematyki norm, w tym m.in. związanych z ochroną środowiska oraz bezpieczeństwem pracy. Z normalizacyjnego punktu widzenia zagadnienie bezpieczeństwa pracy oraz ochrony środowiska reprezentowane jest przez znaczącą grupę norm zharmonizowanych z dyrektywami Nowego Podejścia, które „dotykają” wymagań bezpieczeństwa. Znajomość norm stanowiących język biznesu jest obecnie wyzwaniem, którego nie można odrzucić, ponieważ decyduje ona niejednokrotnie o konkurencyjności na wspólnym rynku. Syntetyczna wiedza zawarta w normach stwarza warunki do podejmowania trafnych decyzji w procesie rozwoju firm, umocnienia ich pozycji na europejskim rynku, daje podstawę do stworzenia wizerunku nowoczesnej firmy, gotowej do współpracy z innymi firmami, a także stanowi istotny przyczynek do ekonomicznego zagospodarowania wyrobów wytworzonych w procesach produkcyjnych.

Słowa kluczowe: Normalizacja; Normalizacja europejska; Normalizacja krajowa; Podstawowe aspekty normalizacji.

1. Wprowadzenie

Zdarza się dzisiaj niejednokrotnie, że rzeczowe argumenty dotyczące systemu dobrowolnej normalizacji, prezentowane przez Polski Komitet Normalizacyjny, nie znajdują zrozumienia wśród inżynierów, projektantów, czy legislatorów, którzy są nadal przekonani o obligatoryjności Polskich Norm (PN), chociaż przepis ustawy o normalizacji o dobrowolnym stosowaniu norm PN odpowiada ogólnie dwóch zainteresowanych stron czyli Polskiego Komitetu Normalizacyjnego i wszystkich tych, którzy wytwarzają produkty oraz usługi.

Fakt, że od kilkunastu już lat stosowanie norm jest dobrowolne przebija się ze znacznym trudem; nawet dokonująca się zmiana pokoleniowa nie spowodowała jeszcze zmiany mentalności w kwestii podejścia do procesu normalizacji, być może z powodu przeszło 30-letniego utrwalania systemu gospodarki planowej, w której Polskie Normy były

obowiązującym narzędziem regulującym jakość produkcji, bezpieczeństwo użytkowania, bezpieczeństwo środowiska, odpowiedzialność za wyrób itp. W 1985 roku nastąpiło wyraźne rozdzielenie kwestii prawnych od normalizacyjnych, prawo pozostało w gestii ustawodawców, a opracowywanie norm stało się domeną roboczych organów europejskich organizacji normalizacyjnych.

2. Argumenty przemawiające za normami

Funkcjonujący ustawowy przepis o dobrowolnym stosowaniu norm PN, które prezentują stan światowej, regionalnej, krajowej wiedzy technicznej w danej dziedzinie nie oznacza, że normy mogą być pomijane, stanowią bowiem one:

- ważne źródło pozyskiwania syntetycznych informacji, wynikających z doświadczeń ekspertów,

- wzór dla produkcji, czy usług,
- wzór odniesienia, z którym można porównywać określone czynności
- dobry sposób na rozprzestrzenianie się informacji technicznych i osiągnięć,
- jednoznaczny płaszczyznę kontaktów wytwórców z zamawiającymi,
- pomoc w procesach zarządzania i sprawowania nadzoru,
- istotny czynnik likwidacji barier technicznych w handlu, ważne narzędzie wspomagania wymiany towarowej,
- gwarancję bezpieczeństwa użytkownika, promocję jakości i niezawodności,
- podstawowe narzędzie wprowadzania systemów zarządzania jakością, środowiskiem pracy, bezpieczeństwem i higieną pracy oraz informacją,
- podstawę certyfikacji,
- bardzo ważny element kształcenia pracowników.

Jednym z ważnych wyzwań obecnego czasu jest zwiększanie w społeczeństwie świadomości normalizacyjnej, normy bowiem są czynnikiem promującym innowacyjność i wspierającym rozwój gospodarki. Aktywne uczestnictwo w procesie powstawania normy europejskiej przynosi znaczące korzyści, np. m.in. poprzez uzyskanie już na etapie projektu normy niezbędnych informacji o przewidywanych zmianach dotyczących produkcji i to dużo wcześniej niż dostęp do nich uzyska nasza konkurencja.

Priorytetowe strategiczne znaczenie norm w Europie już dawno zostało uznane w procesie osiągania stanu technologicznej integracji oraz skuteczności rynku unijnego ze względu na istotny wpływ norm EN na warunki handlu.

3. Podstawowe aspekty normalizacji europejskiej

Europejski Komitet Normalizacyjny
Europejski Komitet Normalizacyjny Elektrotechniki
Europejski Instytut Norm Telekomunikacyjnych

Europejska Norma, stanowiąca wynik prowadzonej działalności normalizacyjnej w ramach europejskich struktur normalizacyjnych, traktowana jest jako kompendium wiedzy z pewnej populacji sprawdzonych i bezpiecznych rozwiązań, zaczerpniętych z praktyki zawodowej oraz prac badawczych. Każda EN musi być wprowadzona bez zmian do zbioru norm danego kraju członkowskiego w ciągu 6 miesięcy po jej zatwierdzeniu, wymagane jest również wycofanie norm sprzecznych z wprowadzaną normą EN. Dzięki temu powstaje wspólny system rozwiązań europejskich. Należy przy tym podkreślić, że obowiązek wprowadzania Norm Europejskich do zbioru norm krajowych nie oznacza bynajmniej obowiązku ich stosowania.

W procesie normalizacji może uczestniczyć każdy zainteresowany, istnieje bowiem możliwość zgłoszenia swojej opinii w ankiecie powszechnej dotyczącej projektu normy. Praca nad normą odbywa się na zasadzie konsensu: eksperci pracują dotąd, aż ten zostanie osiągnięty. W Europie Zachodniej przedstawiciele przemysłu stanowią około 90% składu Komitetów Technicznych, w większym stopniu reprezentowane są też organizacje konsumenckie.

Opracowanie norm EN nigdzie nie skutkuje wprost obowiązkiem jej stosowania, podobnie wykonanie jej tłumaczenia na język kraju Unii Europejskiej oraz wprowadzenie do zbioru norm krajowych także nie oznacza automatycznie konieczności jej stosowania. Stosowanie norm EN przynosi szereg korzyści, np. łatwiejszy staje się dostęp do rynku – polegający na prawie stosowania znaku CE – znaku zgodności z wymaganiami zasadniczymi dyrektywy (spełnienie wymagań normy EN powiązanej z dyrektywą zakłada automatycznie spełnienie wymagań tej dyrektywy).

Szczególne znaczenie należy przypisać europejskim normom zharmonizowanym z dyrektywami Nowego Podejścia (obejmującymi zasadnicze wymagania bezpieczeństwa, zdrowia i mienia), opracowanym na zlecenie (w postaci mandatu) Komisji Europejskiej przez CEN/CENELEC/ETSI, ich treść została ustalona w oparciu o wymogi zatwierdzone przez Komisję Europejską i przyjęta zgodnie z regulaminem CEN/CENELEC/ETSI oraz oficjalnie przedłożona Komisji po ich zatwierdzeniu. Normy zharmonizowane mogą być stosowane wtedy, gdy ich tytuły i numery zostały opublikowane w Oficjalnym Dzienniku Unii Europejskiej i gdy przynajmniej jedno państwo członkowskie Unii Europejskiej przeniosło je do zbioru norm krajowych. Mimo dobrowolności norm zharmonizowanych z dyrektywami Nowego Podejścia (uznawanymi za normy wspomagające dyrektywy) zaleca się ich stosowanie (jeśli takie normy istnieją, ponieważ jest to najłatwiejszy, najpewniejszy i najtańszy sposób wykazania zgodności wyrobu z wymaganiami zasadniczymi).

W obszarze odlewnictwa, szczególnie w zakresie stosowanych maszyn i urządzeń odlewniczych została opracowana grupa norm, wspomagających dyrektywę maszynową. Postanowienia tych norm określają wymagania dla wytwórców maszyn i urządzeń, dotyczące przewidywanych znaczących zagrożeń w odniesieniu do projektu, budowy, i instalacji, przekazywania do eksploatacji, działania, konserwacji oraz wycofywania z eksploatacji. Przedstawiono w tych normach typowe sytuacje zagrożenia oraz wskazano środki bezpieczeństwa.

4. Podstawowe aspekty normalizacji krajowej

Platformę dla prowadzenia działalności normalizacyjnej w Polsce, reprezentowania Polski na arenie europejskiej i międzynarodowej, opracowywania i zatwierdzania Polskich Norm, ale także ich rozpowszechniania i promowania oraz udostępniania informacji o normach i prowadzenia szkoleń, organizuje Polski Komitet Normalizacyjny (PKN), którego działalność wspiera Rada Normalizacyjna – ciało opiniodawczo-doradcze.

Twórcą norm w Polsce, odpowiedzialnym za merytoryczną ich treść, są Komitety Techniczne (KT), działające przy Polskim Komitecie Normalizacyjnym Są to ciała kolegialne powoływane do prac normalizacyjnych w przyporządkowanym im dziedzinach. Pracuje w nich wielu specjalistów reprezentujących różne środowiska: przemysłowe, naukowe, gospodarcze, pracodawców, konsumentów. Komitety Techniczne odpowiedzialne są także za utrzymanie właściwego poziomu i aktualności Polskich Norm oraz interpretację ich postanowień.

Polski Komitet Normalizacyjny od lat stara się zachęcić przedsiębiorstwa do udziału w pracach normalizacyjnych,

bowiem aktywność przemysłu jest w Polsce w tej dziedzinie niewystarczająca. Wśród specjalistów działających w Komitetach Technicznych ciągle jeszcze za mało jest przedstawicieli przemysłu. Oznacza to, że nasz przemysł nie dostrzega jeszcze dostatecznie jasno korzyści wiążących się z włączeniem w prace normalizacyjne. Jednym z zadań PKN staje się więc działalność promocyjna skierowana do przemysłu, mająca na celu prezentację korzyści nie tylko ze stosowania norm, ale także udziału w procesie ich tworzenia.

Priorytetem polskiej normalizacji aktualnie jest wdrażanie Europejskich Norm do zbioru Polskich Norm. Przyszłe Polskie Normy powstają w większości przypadków w europejskich organizacjach normalizacyjnych, a więc chcąc wpływać na postanowienia norm, które będziemy wykorzystywać w codziennej praktyce zawodowej, wskazane jest angażowanie się w prace nad Europejskimi Normami. W procesie tworzenia norm każdy ma prawo uczestniczyć, norma nie jest efektem działań indywidualnych, ale rezultatem zbiorowego wysiłku, wszystkie różnice zdań rozstrzygane są w drodze konsensu, który polega na zbliżeniu różnych niejednokrotnie stanowisk oraz uzgodnieniu w drodze konsultacji wspólnego stanowiska.

Członkowie KT jako jedyni w kraju mają dostęp do projektów norm europejskich i międzynarodowych, do których mogą zgłaszać uwagi, czyli wpływać bezpośrednio na ich treść, co stanowi istotny walor przemawiający za udziałem w procesie powstawania norm. Uczestniczenie w pracach Komitetów Technicznych przynosi wiele korzyści zainteresowanym, ponieważ trudno przecenić uzyskiwanie informacji o projektach, np. nowych norm europejskich, które członkowie KT otrzymują z kilkuletnim wyprzedzeniem, zanim normy te zostaną wprowadzone do zbioru PN.

Normalizacja w Polsce wkracza aktualnie coraz szerzej w inne niż produkcja i usługi - dziedziny ludzkiej aktywności. Dotyczy to takich obszarów, jak: systemy zarządzania, bezpieczeństwo obywateli i krajów, odpowiedzialność społeczna czy rozwój społeczeństwa informacyjnego, ale również nowych technologii, np. nanotechnologii. Przyszłe normy z tego zakresu pozwolą lepiej organizować życie społeczne i aktywność gospodarczą. Tym tłumaczy się duża popularność m.in. norm PN-EN ISO dotyczących zarządzania jakością, czy też zarządzania środowiskowego, stanowiących podstawę nowoczesnego zarządzania, zarówno w małych, średnich, jak i dużych przedsiębiorstwach. Korzyści płynące z wykorzystywania PN w polskiej gospodarce są nie do przecenienia. Dzięki stosowaniu norm gospodarka staje się bardziej konkurencyjna, zyskuje także jej wizerunek, zwiększa się szansa zdobywania nowych zamówień na rynku krajowym, europejskim i globalnym, łatwiejsze staje się podejmowanie trafnych decyzji.

Aktualnie trwają prace nad projektem nowej ustawy o normalizacji, która powinna stworzyć dobre warunki do większego niż dotychczas zainteresowania pracami normalizacyjnymi przedstawicieli polskiego przemysłu. W projekcie nowej ustawy przewidziana jest zmiana dotychczasowego statusu PKN z jednostki budżetowej na stowarzyszenie osób prawnych, instytucji i firm (tak jak to ma miejsce w krajach rozwiniętych), PKN ma uzyskać osobowość prawną: będzie się utrzymywał z dochodów własnych i tylko członkowie PKN będą mogli delegować swojego przedstawiciela do pracy w KT, a o polityce PKN będzie decydować Zgromadzenie Ogólne jego członków.

5. Znaczenie norm w gospodarce rynkowej

Normalizacja służy rynkowym interesom operatorów gospodarki; odgrywa znaczącą rolę w swobodnym przepływie towarów oraz funkcjonowaniu rynków. Mimo, że wymaga poniesienia pewnych kosztów, to korzyści wynikające z norm są nie do przecenienia. Niewiedza, w którą stronę zmierzają zmiany w danej normie może w skutkach okazać się groźna. Niespodziewane pojawienie się nowej normy może zachwiać nie jedną firmą, może postawić pytanie o los, np. zasobów magazynowych niezgodnych z nową normą. Przemysł europejski zna to ryzyko i wspiera proces normalizacji.

Normalizacja nie jest już tylko działalnością techniczną, realizowaną przez inżynierów i ekspertów, powinna stać się częścią strategii przedsiębiorstwa i jednostek rządowych starających się ją promować (i tak np. w Wielkiej Brytanii istnieje dokument w sprawie strategii rozwoju dotyczący relacji centrum rządowe – ośrodki biznesu – normalizacja). Realna staje się potrzeba doskonalenia różnych wzorów zaangażowania przemysłu i udziałowców normalizacji. O treść norm chroniących polskich producentów muszą zabiegać sami producenci.

Normy stwarzają warunki do podejmowania przedsięwzięć bez ryzyka przy posiadaniu informacji o optymalnych możliwościach, zaleceniach i zagrożeniach w zakresie produkcji, handlu oraz myśli naukowo – technicznej, rozpowszechniają nowe technologie i wiążą się z tym postęp gospodarczy. Wiedza zaczerpnięta z norm jest niezbędna dla producentów, handlowców oraz innych instytucji działających we wszystkich obszarach życia gospodarczego.

Normy są językiem technicznym świata biznesu przy wytwarzaniu produktów, usług; produkowane towary i usługi „bazujące” na tym języku powinny mieć taką samą jakość, niezależnie od miejsca ich wytworzenia. Udział w tworzeniu norm i profesjonalne traktowanie podejmowanych w Komitetach Technicznych zadań o pozwala na:

- prezentowanie swoich racji oraz oczekiwań ich spełnienia w skali krajowej,
- wzbogacenia wiedzy w ramach swojej branży,
- możliwość wykorzystywania strategicznego narzędzia wobec konkurencji,
- uproszczenie relacji wytwórcy z klientem,
- możliwość dysponowania dokumentem odniesienia o znaczeniu ekonomicznym, pozwalającym na planowanie produkcji,
- uznawaniem na rynku światowym oraz europejskim,
- posiadanie dowodu na zgodność z przepisami (np. normy zharmonizowane z dyrektywami Nowego Podejścia – znak CE).

W dobie szybko rozwijającej się techniki oraz technologii wcześniej uzyskiwane informacje z norm są niezbędne dla opracowania właściwej strategii marketingowej oraz pozwalają być lepszym i szybszym od konkurencji, co się wiąże nierozdzielnie z wzrostem udziału w rynku.

Postanowienia norm mogą wpłynąć na wielomilionowy wzrost zapotrzebowania rynku, np. na urządzenia proponowane przez normę, stanowią dobrą podstawę do przygotowania

inwestycji, zmniejszają ryzyko i umożliwiają dobre przygotowanie do działania na nowych rynkach oraz podejmowanie trafnych decyzji.

[2] Norma normy normalizacyjnej, Baza wiedzy – Działalność gospodarcza, <http://www.przepisnabiznes.pl>

Literatura

[1] W. Ciołek, Wiadomości PKN. Normalizacja, a stosowanie Polskich Norm jest ciągle dobrowolne, 12/2009

Standards as a tool aiding the decision processes in market economy

Abstract

The long-lasting process of adaptation of the Polish standardisation system to the conditions of the European Community has not been completed yet. Its logical consequence is the need to shape the mentality of the entrepreneurs and make them understand the importance of standards and their value in a competitive market. It is the intention of the authors of this study to disclose the main aspects of standardisation at both Polish and European level, explain the model of standardisation system currently functioning in Poland, and against this background highlight the priorities in the standardisation policy adopted by the European Union, especially as regards some specific subjects, including – among others – problems related with environmental protection and occupational safety. In standardisation system, the problems of occupational safety and environmental protection are dealt with by a large group of standards harmonised with the New Approach Directive, which touches on the safety-related issues. Our knowledge of standards speaking the language of business is the challenge of modern times that should not be rejected, as in many cases it determines our competitiveness in the common market. The synthetic knowledge comprised in standards creates conditions for good decisions supporting the process of company development, strengthening its position in the European market, and creating the image of a successful modern enterprise ready to start cooperation with other enterprises, making – moreover – an important contribution to the economic management of products manufactured by various technological processes.

Keywords: Standardisation; European standardisation; National standardisation; Main aspects of standardisation.